

ARTURO CAMPION (1854-1937)

«Kontzientzia ondraduen aurrean, buldek ez dute konkista justifikatzen»

Arturo Campionen obra erraldoian Nafarroako konkistak leku mugarrria dauka. Bizitza politikoan biziki parte hartu zuen iruinsemeak, foruen eta euskaltasunaren defentsan aritzea egokitu zitzaion, eta bere historia ikerlanetan politikaren eragina disimulurik gabe sumatzen da. Akaso horregatik, batzuk saiatu dira bere ikerketa desprestigiatzen. Maria Puy Huici Goñik zioen Arturo Campion literato ona zela, baina ez zela historialaria, ez zuela konkista oinarri sendo eta egiazkoekin kondanatu. Ikuspegi kamuts hori erabat desmuntatzen da Campionen lana aztertuz gero. Emilio Majuelok berrikitan bere obra historikoa landu du *La idea de Historia en Arturo Campion* saiakeran (Eusko Ikaskuntza, 2012). Bertan dio Campionek ikerlanak metodologikoki lantzen zituela eta bere ideiak “odolez eta suz” markaturik zeramatzan arren, horrek ez ziola eragotzi Europan zabaltzen ari zen “diziplina historikoaren profesionalizazioan” parte hartzea.

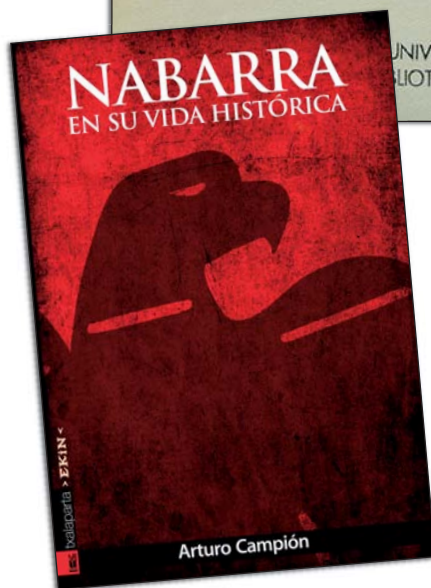
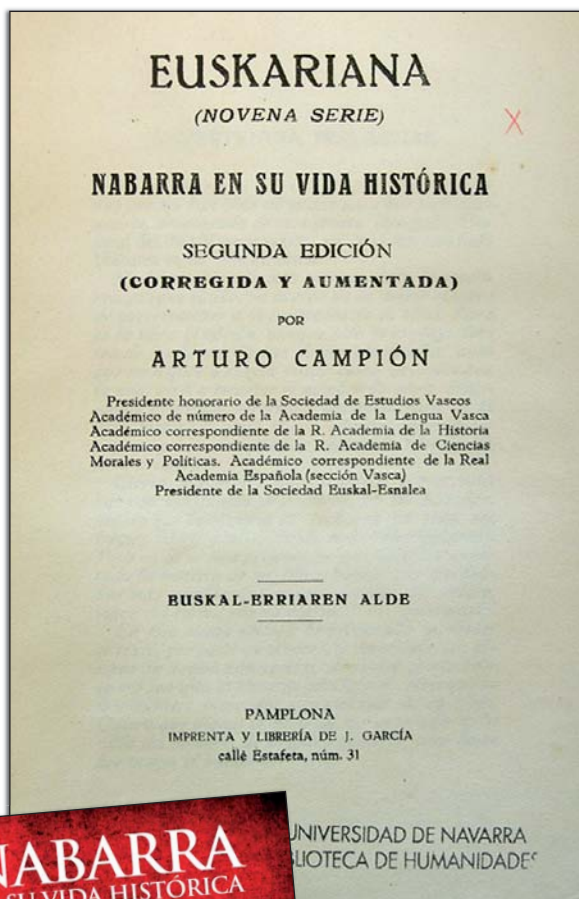
Gertatzen dena da, Campionen ultraaktibitate publikoak eta izan zituen eztabaidek itzal egin ziotela bere ikerketari. Nafarroako konkistari loturik polemika sonatuena Víctor Praderarekin izan zuen 1920ko hamarkadaren hasieran. Amaiurren monolitoa eraiki nahi zuten lauhun urte lehenagoko “azken erorien” oroimenez. Víctor Praderaren eta Arturo Campionen inguruan sektore bana bereizi zen, ideia kontrajarriekin. Praderak zioenez Nafarroaren konkista erabat justifikatua zegoen eta “abertzaletasunak alderdi traidorea loriatu” nahi zuen monumentu horrekin; “antinafar” deitu zituen Campion eta enparauak. Campionek abiltasun ikaragarria zuen dialektikarako eta erantzunean ez zen motz geratu; *Mas reflexiones sobre la bula ‘exigit’ y más pormenores sobre la Conquista de Nabarra* artikuluan honakoa bota zuen:

“Nire jarrerak harrotasunez estaltzen nau. Koraza honetan irrist egiten dute, nire irmotasuntza zauritu gabe, dardorik krudelenek: herrikide desnaturalizatuen buiraketatik irteten direnak”.

Amaiurko polemikaren garaian konkistari buruzko hainbat artikulua idatzi zituen Campionek. Majueloren esanetan horiek probestu zituen aspalditik esku artean zebilkien *Euskariana* serieko bederatzigarren liburuaren berrargitalpena osatzeko: *Nabarra en su vida histórica* (Euskal-Erriaren Alde, 1929). Bertan, konkistaren inguruko makina bat informazio publikatu zuen. Nafar erresumaren “arimaren” bilaketan saiatu zen bizitza osoan gure poligrafoa eta liburuan garbi adierazten du konkistarekin ez zela dinastia aldaketa soil bat gertatu, nafar arimaren “despertsonalizazioa” baizik. Liburua 1971n berrargitaratu zuen Manuel Irujok erbestean, eta aurtan Txalaparta argitaletxeak argitaratu du berriz ere, Campionen obrak iraungitze-datarik ez baitu.

Euskaroen aitapontekoa, Joxemiel Bidador zenak behin esan zuenez: “Euskalerritasun historiko eta literarioaren ikurra bihurtu zen bere bizitzan eta bere produkzio historikoa, zentzu zabalean, horren isla dugu”. Campionen pentsakerak oinarria ipini zuen Aranaren abertzaletasunetik kanpoko euskaltzaleentzat, baita konkistari dagokionez ere. Harrigarria da gaur egun oraindik zein gutxi ikertu den pertsonaia hau sektore ideologiko zehatz horretan.

Bulda horiek³ oso eraginkorrak izan ziren Nafarroako erregeei euren koroa harrapatzeko; baina kontzientzia ondraduen aurrean, buldek ez dute ekin-tza hori justifikatzen. On Fernandoren politikaren

eta bere pertsonaren oso zaleak diren historialari espainolek ikusarazi dute zein epai gogorra merezi zuen lapurreria aragoarrak. (...)

Zuzenbide estatuari kasu eginez, Gaztelara gehitzea, dinastia aldaketa hutsa balitz bezala

JAVIER CIGA / NAFARROAKO MUSEOA

Euskaroen aitapontekoak iraungitze-datarik gabeko lana idatzi zuen *Euskariana* seriean. Nafar arimaren "despertsonalizazioa" salatu zuen.

hartu zitekeen lehen garaietan, gauzen funtsa aldatzen ez duen koroaren usurpazio moduan; baina horrekin, Nafarroak bere nazioarteko pertsonaltate publikoa galdu zuen eta nazio kategoria menpekora jaitsi zen, nazioarteko zuzenbide pribatuaren barruan baino ezin zitekeen mugitu jadanik. (...)

Nafarroak egunero euskaldun⁴ izateari uzten dio, gero eta gehiago, eta nafar izateari ere bai. Gainbeheraren legea bikoitza da: batek eduki euskalduna husten du; besteak, eduki nafarra; azkeneko lege honek besteak baino mantsoago dihardu".

3- *Pastor Ille Caelestis* bulda 1512ko uztailaren 21ean sinatu zuen Julio II.ak; Frantziako erregeak eta hauen lagunak eskumikatu zituen zismatiko izateagatik. Fernando Katolikoak baina, ez zuen buldaren edukia abuztuaren 5a arte jakin, Nafarroako okupazioa hasita zela. *Exigit Contumacium* bulda 1513ko otsailaren 18an sinatu zuen ustez Aita Santuak –hil baino hiru egun lehenago–, bertan nafar erregeak eskumikatzen ditu. Historialari gehienek ustetan bulda Fernando II.ak faltsutu zuen konkista legitimatzeko; Elizak ere ez zuen bere egin bulda hori.

4- Jatorriko testuan *basko* hitza erabiltzen du, eta Nafarroa esateko *Nabarra* hitza.